

beleépít a kegyelem természetfölötti világába. Amit az emberi igyekezet nevelt egy emberen, arra a kegyelem ráépít, folytatja, befejezi és megkoronázza a természet művét. Minél értékesebbé tett egy embert a nevelés, annál értékesebbé válik Isten országában. Isten országában is különb a carrarai márvány szobor, mint a homokkő szobor. Sőt, új törvényszerűségekről is lehet szó: vályogból, nyárfából ... általában a kegyelem nem fog fidiászi szobrot faragni.

3. Mélyebbre ható törvényszerűséget tár fel az, amit *ramificatio gratiae*-nek nevezünk. Ennek az egymásba fogasolódásnak értelmében a keresztény életet élő embernél minden egyes pedagógiai tett és munka a kegyelem szempontjából is termékeny...

JÁVORSZKY BÉLA

TERMÉSZETLÍRA, FABULA, NOSZTALGIA

Bármilyen irányból közeledjünk is a kortárs finn költészet szelleméhez, vagy konkrét megnyilvánulásaihoz, valamit rögtön észre kell vennünk: e líra döbbenetesen halk szavú s még nagy fellángolásaiban is mértéktartó, majdhogynem visszafogott. Közép-európai szemmel talán még elmarasztalni is hajlamosak volnánk mindezért, ha nem éreznénk meg rögtön a szavak burkolatán átsűrű belső izzást, a költői én erejét. Koturnusos költői hagyományokon nevelkedett ízlésünk először bizonyára szokatlannak érzi az ennyire eszköztelen lírát, a hétköznapi költészetét, s csak lassan szokja meg, hogy a halkszavúság nem feltétlenül jelent lemondást, az eszköztelenség szegénységet.

E líra másik szembetűnő tulajdonsága — természetközelsége. A költő elsősorban az erdők, lápok, tavak, madarak világából meríti képeit, s még egyébként urbánus félelmeit is a „börként fölfénylő tenger”, a nyári esteket dérként meglepő fagy, az „erdők mögül leselkedő csípős szelek” képébe öltözteti.

Az itt bemutatott három finn költő három nemzedék, három egymástól igen-csak elütő irányzat képviselője. Közülük *Eeva-Liisa Manner* (sz. 1921) költészete a leginkább természetközpontú, úgy is mondhatnánk, hogy Manner egész eddigi lírája a minket körülölelő természet világának elemzése különféle, gyakran egymással ellentétes nézőpontokból. Manner vilásképe humánus, ám minden vallásssága ellenére inkább panteisztikus, melyben a lét minden gyötrelme feloldódik s megbékül önmagával. Líráját a fantázia, a gyerekkori emlékek és a mesék ezernyi apró szála szövi át és színesíti. Fontos motívum nála a zene, mely segít rendet rakni a világ „logikus káoszában” és amelynek motívumaira felépítheti üvegtisztaságú és -szilárdságú fantáziavárosait. Bach és Mozart muzsikája, vagy a gyerekkor egy-egy derűs, olykor ijesztő emléke indítja útjára feszesen megkomponált, mégis gyakran vízesés zuhogására emlékeztető verssorait. Manner újabb lírája komorabb, a világpolitikai félelmek őt is sötétebb tónusok használatára készítik.

Mannerhez hasonlóan a természet az alapélménye *Pertti Nieminen* (sz. 1929) költészetének is. Nieminen azonban, aki a klasszikus kínai líra kitűnő tolmácsa, hamar új utat talált költői fantáziája kibontakoztatására: a fabulát, a modern költői mesét. Újabb lírájának jelentős része bizarr, időnként a modern technikai kor emberének problémáit felvető tanmese, vagy a történelem meglepő fordulatokban bővelkedő újrafirása. Tigrisre vadászó királyai, szörös asszonyai, a bükkfák közt fiatal lányokat fotografáló reklámfőnökei, vagy vadkacsaként elszálló repülő-utasai mind, mind egy minden ízében eredeti, fanyar humorú költészet emlékezetes állomásai.

Egészen más nemzedék életérzéseit tolmácsolja a hármuk közül korban legfiatalabb *Järkko Laine* (sz. 1947), akit sokáig a finn városi underground-költészet legtehetségesebbjeként tartottak számon. Laine korai lírájára az amerikai beatnik-költészet tett olyannyira maradandó hatást, hogy azt csak legutóbbi kötetében sikerült levetkőznie. A hatvanas-hetvenes évek politizáló korszakán túlélt és ismét a természetlira irányába forduló fiatal költőnemzedék életlátásának jó pél-

dája Laine újabb költészete, mely egyszerre nosztalgikus múltba nézés és a klaszszikus líra hagyományainak korszerűsített újraalkalmazása, antik sóvárgás és lefojtott pátosz. Elképzelhető, hogy a jövő irányzata éppen az, a világ realitásaival ugyan józanul számot vető, ám a költői hagyományra a jelenleginél jobban támaszkodó és odafigyelő stílusfajta lesz. A szabadvers, sőt a próza irányába hajló költői kifejezőmód csaknem harmincesztendő egyeduralma után előreláthatólag „líraibb lírának”, a forma és a belső fegyelem megszilárdulásának nézünk elébe Finnország irodalmi életében is.

EEVA-LIISA MANNER VERSEI

Kambri

(részletek)

(Ó SÖTÉTSÉG)

*Ha egyszer szabadnak akartak minket
föld, tenger megteremtői, a lomha szülők,
miért nem madarakat rajzoltak s miért
halakat inkább, papucsállatot, angolnát,
patkányt, pézsmát, kiknek csapdát állítunk,
s gyalogjárókat, elfulladó tüdővel
s aggyal, mely mint koráll ágazik szét,
öntudatlanul.*

*Ó sötétség, ki mindent elnyelsz, állatok
segélykiáltásai, keresztülvonszolódnak a teremtesen;
micsoda Isten teremtette e kegyetlenséget? Isten volt egyáltalán?
micsoda Isten teremtette az antiembereket? Maga a Sátán?
az embereket, kegyelem sóvárgóit, kik az állatokhoz durvák,
akik eszesek, de kicsinylelkűek.*

*Imádkoztatok az állatokért, ti imádkozók,
kik kegyelmet könyörögtök, könyörögjetez sikert és békét,
mert nekik is jutott a mindenütt jelenlévő malasztból,
mert lelkük nekik is van, épebb mint tinéktek,
bátrak ők, tiszták és szépek;
s ha újra kezdjük, ki tudja, tán
osztoznunk kell velük a szenvedésben,
a mienknél egyszerűbb, szigorúbb, határtalanabb szenvedésben.*

(APÁTIA)

*Az Ördögtől Istenig vezető út
megrövidült,
megkoptak a csúcsok,
a szakadékok
morzsával tele.
Egyenletes és lesült a táj.
Csak a hőség remeg
s antipátiaként
mindent bebugyolál.
Szenved az agy,
mégsem jobban
mint az osztrigák.*

*A kihalt parton végigballagunk.
Hangyák légiói
támadnak s pusztulnak el.
A filiszteusiak.
Egy Szent Szkarabeus
porszemet görget
Isten nagyobb dicsőségére.
Mindezt látjuk
és megyünk
kézenfogva,
én
és a másik*